

zobrazovat jednotlivé osobnosti jako zasloužilé křesťany, archetypální hrdiny příběhu, který nezvratně vede k pokroku – christianizaci.

Tato tendence se asi nejsilněji projevuje v dalších kapitolách knihy, jež se zabývají průběhem christianizace po vládě Měška I. Velká pozornost je věnována osobě sv. Vojtěcha, který je líčen čistě úhlem pohledu dobové hagiografie. Je pro autora nejen součástí, ale přímo (a to dosti diskutabilně) inspirátorem programu *renovatio imperii*. S jakýmsi „polským národním křesťanským optimismem“ je vylíčeno i setkání Oty III. s Boleslavem Chrabrým v Hnězdu roku 1000 – alternativní výklady události místo prakticky nedostávajících. Založení arcibiskupství je podáno jako skutečně plánovaný akt, připravovaný dlouho dopředu již v Římě. Boleslav Chrabrý je popsán coby zástupce císaře pro Sklavínii a otázku sporu s biskupem Gaudentiem Ožóg bagatelizuje. Zpochybněna je možnost korunovace polského panovníka na tomto sněmu. Nemalou část následujících kapitol pak tvoří popis první křesťanské architektury na území piastovského státu, jejíž vznik je možno datovat právě do počátku 11. století. I zde autor hojně využívá aktuálních monografií na dané téma. Širěji definované období „christianizace Polska“ je dovedeno až do doby první krize polského státu, v níž je nepřekvapivě zdůrazňován především ničivý nájezd Břetislava I., který měl být skutečným viníkem úpadku jednotlivých křesťanských institucí. Pohanská revolta, jež proběhla v dané době, je opět upozaděna.

Oficiální charakter publikace se po mém soudu až příliš promítá i do obsahu historiografického textu. V knize najdeme jen málo stop po samostatných názorech autora či vůbec vykročení ze stínu dosavadní historiografické produkce na téma raného polského státu. Sporné otázky jsou vesměs řešeny ve prospěch rychlého a nekomplikovaného rozvoje polského křesťanství a křesťanského státu, aniž by alternativní teorie dostaly větší, či vůbec nějaký prostor. Publikace tedy představuje reprezentativní počín, který doprovází bohatá vnější úprava, řada ilustrací i uspokojivý vědecký aparát, obsahově však nepřináší příliš nového, nanejvýš stereotypní teze o ustavení polského křesťanství.

JAKUB IZDNÝ

Božena KOPÍČKOVÁ, *Česká královna Žofie. Ve znamení kalicha a kříže*, Vyšehrad, Praha 2018 (= Velké postavy českých dějin 26)

312 s., ISBN 978-80-7429-974-2

Monografie o Žofii Bavorské je dalším dílem Boženy Kopičkové, ve kterém se věnuje problematice žen ve středověku a jejich postavení ve společnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že se dlouhodobě podílí také na edičním podniku *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.*, je její zájem o druhou manželku Václava IV. pochopitelný. K tématu ostatně publikovala již několik přípravných studií. Životní příběh české královny se Kopičková snaží v monografii podat v širším kontextu, a to nejen politickém, ale také kulturním a náboženském. V některých pasážích proto ztrácí svoji hrdinku ze zřetele a do popředí vstupují spíše královnin manžel Václav IV. a švagr Zikmund.

Kapitoly jsou řazeny chronologicky. Začátek monografie je krátce věnován Žofiinu dětství, rodu, z kterého pocházela, ale také alespoň stručně jejímu vzdělání a výchově. Podrobněji je rozebráno období, kdy byla provdána za Václava IV., opomenuta není ani závěrečná část její životní pouti, kdy žila jako vdova v Bratislavě. Značný prostor je věnován kladnému postoji Žofie, ale i jiných urozených žen její doby k myšlenkám Jana Husa. Skutečnost, že se Žofie později od husitství odklonila, je dle autorky zapříčiněna především vlivem jejích příbuzných, obzvláště krále Zikmunda. Velmi přínosný je přehled Žofiiných majetků, mecenášských aktivit a detailní rozbor obsazení Žofiina dvora. Právě v těchto kapitolách se autorce nejvíce daří Žofii přiblížit a poukázat na její vlastní aktivity a názory.

Autorka se zabývá i otázkami, které je obecně poměrně těžké pramenně zdokumentovat, jako je „cituplný manželský vztah“ královny Žofie a Václava IV., její kulturní zájmy či možnosti trávení volného času. Své hypotézy o vztahu krále a královny staví Kopičková na poněkud vratkých argumentech, jako je existence iluminací zobrazujících manželský pár nebo dvojic obdobných knih, jež měli Václav a Žofie vlastnit, případně na základě mapování lokalit, kde se manželé vyskytovali ve stejný čas. Za nepřilži věrohodné lze rovněž považovat odůvodnění formulacemi z listů a listin Václava IV., kde se o Žofii vyjadřuje například jako o „naši nejdražší manželce“. Nic z toho nelze chápat za zásadní doklad velkého milostného příběhu, který Kopičková na stránkách své knihy prezentuje.

Kniha ideově navazuje na starší díla (především F. M. Bartoše a R. Urbánka) a takřka zarputile odmítá závěry, které recentně přinesla slovenská historička Daniela Dvořáková, zejména ve studii o vztahu Žofie a Zikmunda (viz SMB 2, 2010, s. 75–114). V kapitolách, jež se věnují době po smrti Václava IV., Kopiczková opět přináší obraz Žofie jako ubohé ženy stíhané ranami osudu. Za jejím neštěstím má stát především Zikmund a jeho „žárlivá“ manželka Barbora Celjská, kteří nechají Žofii trpět v bratislavském „zajetí“. Nápomocní pak ovdovělé královně nijak zvlášť nejsou ani její bratři Vilém a Arnošt. Autorka se za každou cenu drží standardního popisu životního příběhu Žofie, do jehož obrysu přesvědčivé závěry Dvořákové nezapadají.

V narativu Boženy Kopiczkové ovšem nejde jen o pouhé pokračování obrazu nastíněného Bartošem a Urbánkem, u nichž nehrály významnější roli genderové aspekty a kladný obraz Žofie vycházel především z jejich sympatií k reformnímu hnutí či naopak antipatií k Zikmundovi. Pro Kopiczkovou je leitmotivem knihy žena, která i přes veškerá protivenství osudu milovala svého muže a stála po jeho boku a která byla ke konci svého života velmi těžce zkoušena. Žofie se v podání Kopiczkové stává takřka jakýmsi ideálem, dobrou královnou Žofií; stinným stránkám se autorka důsledně vyhýbá, případně je přímo odmítá.

Kniha do značné míry připomíná Kopiczkové předešlé dílo o Elišce Přemyslovně (2003), v němž si autorka zvolila jako východisko představu o milující a trpící ženě a zcela jí podřídila narativ své knihy. Komu se biografie manželky Jana Lucemburského líbila, nebude bezpochyby zklamán ani zpracováním osudů Žofie Bavorské. Vykreslený obraz však dozajista ještě dozná výrazných korekcí.

ZUZANA BOLERAZKÁ

Kamil BOLDAN, *Počátek českého knihtisku*, Scriptorium, Praha 2018

317 s., ISBN 978-80-88013-69-3

Přední znalec (nejen) počátků českého knihtisku Kamil Boldan dal české vědě k Vánocům 2018 užitečný dárek. V podstatě jde o přehlednou, ale vědecky znamenitě dokumentovanou knihu o české reflexi jednoho z nejvýznamnějších vynálezů lidstva (přinejmenším jeho euroatlantické části). Ten byl, je a zřejmě i nadále bude

bohatý na nejrůznější záhady i „záhadičky“, které jej doprovázejí. Boldan se kvalifikovaně snaží bývalé kauzy svědomitě charakterizovat, k řešení těch dnešních přispívat a na další, dnes neřešitelné upozorňovat. Je k takové práci vedle Petra Voita nejlépe kvalifikován jak subjektivně, tak objektivně, neboť již léta působí na pracovišti pro toto téma klíčovém, v oddělení rukopisů, starých a vzácných tisků Národní knihovny, jež v České republice chová jejich nejrozsáhlejší soubory. O tom, že ovšem nezůstává orientován pouze na ně, svědčí snad až příliš široce koncipovaný soupis literatury, v němž sám jako autor figuruje v 27 titulech.

Jestliže začínám téměř od konce, musím konstatovat, že zpracování zejména obecných partií je kvalifikovaným odrazem současného stavu mezinárodního bádání a jeho základních trendů, jež se v dílech citovaných v bibliografii objevují. Pozornost se tu věnuje i bezprostředním předchůdcům tištěné knihy, jako byl dřevorez, mědirytina či xylografie. A ještě jedno je třeba zdůraznit: velkou názornost díla. Skoro stovka doprovodných vyobrazení přináší v kvalitní formě (kniha je tištěna na kvalitním papíru) mimořádně citlivě vybraný dokumentační materiál; sice převážně český (v teritoriálním slova smyslu), ale tam, kde je to potřebí pro širší souvislosti, i zahraniční, přednostně ovšem také z českých fondů. Volí přitom nejen formu pouhého označení příslušných artefaktů, která často bývá jen ilustrativního rázu, ale podává při této příležitosti i jejich stručnou, ale výstižnou a zcela konkrétní charakteristiku. Obrazový doprovod je integrální součástí Boldanových výkladů, jež tím získávají nejen na přitažlivosti, ale rovněž výrazně na výpovědní schopnosti.

I když se obligátní „Gang der Forschung“ v knize nenachází, přesto jsme při každé obecnější otázce v přiměřené míře seznamování s dosavadními názory a jejich vývojem. Někdy bychom se ovšem rádi dozvěděli více. Tam, kde je Boldan skoupější, než bychom si přáli, lze zpravidla odkázat na autorovy vlastní práce, které jsou tomu nebo onomu tématu věnovány. To se týká zejména kruciólní otázky české inkunabulistiky, totiž datace prvotisku *Kroniky trojánské*, který definitivně ztratil své zdánlivé primární postavení (byla to ovšem především zásluha Boldanovy předchůdkyně a v mnoha směrech i „praktické“ učitelky, Emmy Urbánkové).

Knihtisk musej ve svých počátcích porůznu, i když jen krátce, bojovat o místo na slunci s rukopisy, které škálou svého obsahu, avšak zejména množstvím a zavedenou výrobou a distribucí ovládaly knižní trh v celé Evropě. Situace